

Dassentrends in Drenthe

De laatste tien jaar wordt de aanwezigheid van dassen in Drenthe steeds nauwkeuriger in kaart gebracht door de vrijwillige onderzoekers van de Dassenwerkgroep Drenthe. Natuurlijk is nieuwsgierigheid naar de ontwikkeling en het leven van de das in de provincie een belangrijke drijfveer, maar evenzeer zijn betrouwbare cijfers van groot belang in het debat over het leren samenleven met andere dieren.

TEKST AALDRIK POT EN PAULINE ARENDS FOTO'S AALDRIK POT

De provincie Drenthe is ingedeeld in rayons waarbinnen, al dan niet onder aanvoering van een coördinator, gegevens over dassen worden verzameld. In totaal zijn er in de provincie circa 50 vrijwillige dassenonderzoekers actief en

worden er jaarlijks zo'n 150 gast-tellers uitgenodigd bij de voorjaarsstellingen in mei. In ieder rayon worden jaarlijks gegevens op dezelfde wijze verzameld. Jaarrond worden geschikte gebieden afgezocht op (nieuwe) burchten. Van alle bekende burchten wordt per jaar een status vastgesteld.

meters van de hoofdburcht liggen, maar er geen directe verbinding mee (lijken te) hebben. Bijburchten en outliers zijn kleine burchtjes van vaak maar één of twee pijpen (gangen). De annexburchten, bijburchten en outliers vatten we samen als secundaire burchten.

▲ Spelende jonge dassen (Hart van Drenthe).

MONITOREN VAN BURCHTEN

Dassen zijn sterk territoriale dieren en leven in familieverband. Het gebruik van burchten is complex en daarom wordt onderscheid gemaakt tussen hoofdburchten, annexburchten, bijburchten en outliers. Hoofdburchten zijn burchten die regelmatig bewoond zijn en waar geregeld jongen worden geboren. Niet alle hoofdburchten zijn permanent bewoond. Annexburchten zijn complexen die op tot enkele tientallen

Van de burchten wordt bijgehouden of ze al dan niet bewoond zijn. Dit gebeurt op basis van sporen zoals verse graafactiviteiten, voetafdrukken, aanwezigheid van nestmateriaal op de burcht, aanwezigheid van speelbomen, gebruik van wissels en andere kenmerken. De burchten worden ook geclassificeerd in de mate waarin ze bewoond zijn, namelijk: permanent bewoond, belopen (wel regelmatig belopen, maar geen permanente bewoning), verlaten (geen bewoningsporen), vervallen en onbekend.

LIVE-OBSERVATIES

Vanaf eind april tot eind juli wordt van een groot deel van de burchten bepaald hoeveel dassen (en jongen) er aanwezig zijn. Dit gebeurt door live-observaties, met wildcamera's of met een combinatie van beide methoden. Op een burcht zijn soms meerdere observatiemomenten nodig en worden vaak meerdere camera's tegelijk ingezet om met name grotere burchten goed te kunnen overzien. Na juni wordt het steeds lastiger om oudere dieren en jonge dieren uit elkaar te houden. Bovendien verlaten jonge dieren dan al geregeld de hoofdburcht om ergens anders hun intrek te nemen. Als een hoofdburcht tijdelijk niet bezet is, worden de dassen op een annex- of bijburcht aan de betreffende hoofdburcht toegekend. Er vindt ook een controle plaats of zowel op de hoofdburcht als de annex- en bijburchten tegelijkertijd dassen aanwezig zijn. Annex- en bijburchten kunnen op termijn hoofdburchten worden (en andersom). Uiteindelijk wordt zo'n complex van burchten als één burcht gerekend.

Dassenrayons, die minder goed gemonitord worden, worden jaarlijks bezocht en de status van de daar bekende burchten wordt bepaald. Hierdoor wordt de burchtenlijst in Drenthe steeds nauwkeuriger, al zijn er zeker nog niet ontdekte burchten zijn in de provincie.

REFERENTIEGEBIEDEN

Omdat we ook niet alle burchten in de hele provincie Drenthe kunnen tellen, maar wel betrouwbare trends willen en een minimum- en maximumpopulatie willen bepalen, wordt gewerkt met twee zogenoemde referentiegebieden. Dit zijn afgebakende gebieden waarvan we wél zo veel mogelijk gegevens verzamelen. Het ene referentiegebied ligt in de Kop van Drenthe (Norg, Vries, Fochteloërveen) en beslaat 225 vierkante kilometer (9 atlasblokken van 5x5 km). Het tweede referentiegebied ligt in het Hart van Drenthe (Grolloo, Schoonloo, Hooghalen) en beslaat 100 vierkante kilometer (4 atlasblokken van 5x5 km). In totaal beslaan deze gebieden ruim twaalf procent van de oppervlakte van de provincie Drenthe.

De gebieden verschillen landschappelijk sterk van elkaar. Het referentiegebied in het Hart van Drenthe bestaat voor de

helft uit grote aaneengesloten bossen en vennen, terwijl het landschap in de Kop van Drenthe meer afwisseling kent tussen kleinere bossen, beekdalen, kleine heidevelden en agrarische gronden. Ook kennen beide gebieden een andere dassengeschiedenis. In het Hart van Drenthe keerden de dassen al in de jaren 80 terug, in de Kop van Drenthe werd pas in 2005 de eerste nieuwe burcht gevonden nadat er jarenlang (waarschijnlijk vanaf 1960) maar één bewoonde burcht bekend was aan de zuidrand van het Fochteloërveen.

VERGELIJKING TUSSEN REFERENTIEGEBIEDEN

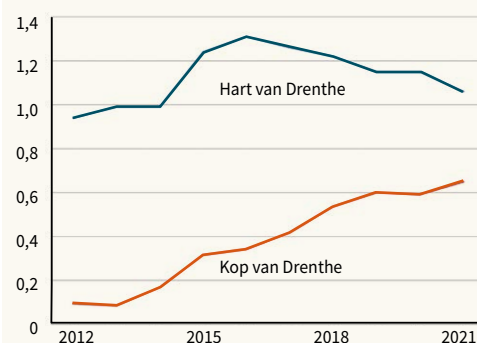
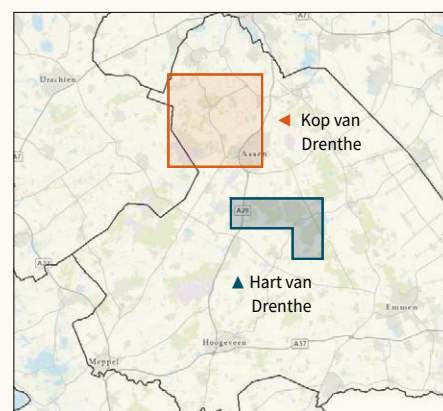
Om de referentiegebieden met elkaar te kunnen vergelijken wordt niet gerekend met absolute getallen maar met afgeleiden daarvan. We kijken bijvoorbeeld naar het aantal dassen gemiddeld op een burcht, op hoeveel procent van de getelde burchten jongen worden geboren en hoeveel jongen er gemiddeld per burcht zijn geboren. Een ander belangrijk cijfer, ook om een vergelijking met andere landen in Europa te kunnen maken, is de dichtheid oftewel het aantal dassen per 100 hectare (1 km²).

In figuur 1 is de dichtheid weergegeven in beide onderzoeksgebieden. In het Hart van Drenthe valt op dat aan het begin van de onderzoeksperiode de populatie groeide richting dichtheden die vergelijkbaar zijn met de gemiddelde dichtheden in Engeland (1,39) en Zuid-Zweden (1,35), die als 'toplanden' voor dassen in Europa gelden. In de tweede helft van de onderzoeksperiode is de dichtheid licht dalend. In de Kop van Drenthe vlakt, na een te verwachten sterke toename in de eerste helft, de groeisnelheid nu af.

Soortgelijke ontwikkelingen zijn te zien in andere parameters zoals het gemiddeld aantal dassen per burcht. Na tien jaar leven er zowel in het Hart van Drenthe als in de Kop van Drenthe gemiddeld drie dassen op een burcht, al is de trend in beide gebieden verschillend (licht dalend, respectievelijk licht stijgend). Hoogstwaarschijnlijk heeft de populatie in het Hart van Drenthe haar plafond bereikt en treden er dichtheidsafhankelijke effecten op. Dit is ook terug te zien in de reproductiegetallen. Het percentage van de getelde burchten waar jongen worden geboren, fluctueert jaarlijks tussen de

▲ Dassenprenten (Kop van Drenthe).

▲ **Figuur 1.** Dichtheid dassen in de referentiegebieden van Drenthe (aantallen per 100 ha.)

▲ Dassenmoeder met twee van haar jongen op een burcht in het Hart van Drenthe.

▲ Een das heeft een flinke pluk nestmateriaal laten liggen op weg naar zijn burcht (Hart van Drenthe).

▲ Eén van de eerste nieuwe dassenburchten in de Kop van Drenthe, in een voormalig, verveend en drooggelegd ven (2011).

▲ De Holmers-Halkenbroek, het natuurlijke boslandschap van het Hart van Drenthe (april 2021), heeft een hogere dassendichtheid dan het kleinschaligere landschap in de Kop van Drenthe.

▲ Burcht in een uitgestrekt heideterrein in het Hart van Drenthe.

▲ Pluimoor, een makkelijk te herkennen das op een van de burchten in de Kop van Drenthe.

30 en 50 procent in het Hart van Drenthe. Dit percentage fluctueert in de Kop van Drenthe veel sterker, namelijk tussen de 8 en 60 procent. Het langjarig gemiddelde is voor beide gebieden nagenoeg gelijk, 39 respectievelijk 37 procent, maar in het Hart van Drenthe is de trend licht dalend en in de Kop van Drenthe licht stijgend.

CONCLUSIE

Welke conclusies kun je trekken uit de gegevens die in de afgelopen jaren zijn verzameld in de twee referentiegebieden? Ten eerste dat in het Hart van Drenthe de groei van de dassenpopulatie na een jarenlange stijging is afgevlakt en nu weer daalt. De sterfte door verkeer en door natuurlijke oorzaak is hier dus hoger dan de aanwas. Het aantal dassen, de reproductie en de dichtheid zijn na een forse groeispurt na 2014 weer terug op het niveau van 2012.

Vervolgens is in de Kop van Drenthe nog steeds een licht stijgende trend te zien in de populatie, reproductie en dichtheid. Het is echter niet aannemelijk dat de dichtheid van het aantal dassen in de Kop van Drenthe doorgroeit tot het niveau in het Hart van Drenthe. De groei van het aantal nieuwe burchten vakt namelijk ook hier af en het is niet waarschijnlijk dat de groei van het aantal dassen op een burcht veel verder zal toenemen. Ook het maximum aantal dassen dat tegelijkertijd op één burcht wordt gezien, neemt de laatste jaren weer af.

TRENDS IN DE PROVINCIE DRENTH

Met de gegevens uit de referentiegebieden en soortgelijke tellingen in andere gebieden kan een betrouwbare inschatting van het dassenbestand worden gemaakt voor

de hele provincie Drenthe. Het gemiddelde aantal dassen per burcht voor heel Drenthe, gemeten over alle getelde bewoonde burchten (in 2021 258 burchten), ligt op 2,9. Dat is in lijn met de langjarige gemiddelde bezetting in de referentiegebieden (Kop van Drenthe 2,6; Hart van Drenthe 3,1). Hiermee wordt bevestigd dat de referentiegebieden een betrouwbare steekproef zijn voor de totale Drentse populatie.

Het aantal bekende burchten in Drenthe in 2021 is 622, maar dit aantal is hoger dan het aantal bewoonde burchten. Een simpele rekensom van het aantal bekende burchten maal het gemiddelde aantal dassen op een burcht doet geen recht aan het werkelijke aantal dassen in Drenthe. Uit steekproeven weten we dat jaarlijks gemiddeld rond de vijftien procent van de bekende hoofdburchten niet bewoond is. Ergo, jaarlijks zullen op dit moment tussen de 500 en 550 van de bekende burchten bewoond zijn, waarmee het aantal in Drenthe tussen de 1.450 en 1.600 dieren bedraagt.

DANKWOORD

Dank aan alle dassenonderzoekers en gelegenheidstellers in Drenthe voor het verzamelen van de gegevens. Met hun hulp staan de dassen in Drenthe letterlijk en figuurlijk op de kaart. Daarnaast dank aan de terreineigenaren die betreding van hun terreinen hebben toegestaan.

AALDRIK POT is faunaspecialist en PAULINE ARENDS is boswachter ecologie. Beiden werken voor Staatsbosbeheer in Drenthe, maar doen het werk voor de Dassenwerkgroep Drenthe als vrijwilliger.

